Шыфр:____________________________

Колькасць балаў:_______________

Месца:___________________________

Зацвярджаю

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта
намеснік Міністра адукацыі

______________Р.С. Сідарэнка

«16» сакавіка 2016 года

ЗАКЛЮЧНЫ ЭТАП XXXII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Полацк, 2016 г.

10 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	**Усяго**
Балы											

Варыянт I

Заданне 1. Прывядзіце па два прыклады слоў або спалучэнняў самастойных слоў са службовымі, у якіх літара ***с*** абазначае гукі [***с'***], [***з'***], [***ш***], [***з***].

Максімальная колькасць балаў – 4
(0,5 бала – за кожны правільна прыведзены прыклад).

1) с = [***с'***]: ____
2) с = [***з'***]: ____
3) с = [***ш***]: ____
4) с = [***з***]: ____

Заданне 2. Вызначце, якое агульнае слова-кампанент прапушчана ў наступных фразеалагізмах:

1) *накруціць ...* ;
2) *цягнуць ката за ...* ;
3) *трымаць ... трубой*;
4) *круціць вала за ...* ;
5) *як авечы ...* ;
6) *вісець на ...* .

Упішыце фразеалагізмы ў табліцу ў адпаведнасці з прыведзенымі значэннямі.

Максімальная колькасць балаў – 6
(1 бал – за кожны правільна ўпісаны ў табліцу фразеалагізм).

Фразеалагізм	Значэнне
	‘вельмі моцна (калаціцца, трэсціся і пад.)’

	‘даганяючы ці гонячы каго-небудзь, ісці, рухацца следам за ім)’
	‘трымацца ўпэўнена, з гонарам, не баючыся, не сумуючы’
	‘зрабіць строгую вымову, паўшчуваць’
	‘бязмэтна праводзіць час’
	‘нудна, аднастайна гаварыць, марудзіць з адказам, выклікаючы ў каго-небудзь раздражненне’

Заданне 3. Прачытайце тэкст. Дапоўніце яго ўласнымі прыкладамі словазлучэнняў (сказаў) з назоўнікамі ў форме творнага склону ў адпаведнасці з прыведзенымі граматычнымі значэннямі (па адным прыкладзе на кожнае значэнне).

Максімальная колькасць балаў – 5

(1 бал – за кожнае правільна падабранае словазлучэнне або сказ).

Творны склон назоўніка выражае розныя граматычныя значэнні. ***Творны склон аб'екта*** паказвае на прадмет у яго адносінах да дзеяння: *узнагародзіць медалём*, ______________________________. ***Творны склон інструментальны*** паказвае на прыладу, з дапамогай якой ажыццяўляецца дзеянне: *араць трактарам*, ______________________________. ***Творны склон параўнання*** паказвае на спосаб дзеяння ці характар яго здзяйснення: *ляцець куляй*, ______________________________. ***Творны склон прыметы*** паказвае на пасаду, становішча, уласцівасць, якія ствараюцца не самой асобай, а кімсьці іншым: *Мішу прызначылі старастам* ______________________________. ***Творны склон прэдыкатыўны*** выступае іменнай часткай састаўнога выказніка пры дзеясловах-звязках: *Пеця быў выдатнікам*; ______________________________
(Паводле «*Слоўніка лінгвістычных тэрмінаў*».)

Заданне 4. Вызначце, як утварыліся прыдаткі да назваў свят і прысвяткаў беларускага народнага календара.

Максімальная колькасць балаў – 5

(0,5 бала за кожную правільна вызначаную ўтваральную аснову і 0,5 бала за кожны правільна вызначаны спосаб утварэння).

Назва	Утваральная аснова	Спосаб словаўтварэння
Узор: 24.04 – *Анціп-іхоўнік*	<u>іхоў</u>*ва(ць) + нік(□)*	суфіксальны
6.02 – *Аксіння-паўзіміца*		
17.03 – *Герасім-гракоўнік*		
14.07 – *Кузьма-сякач*		
14.09 – *Сямён-летаправодзец*		

5. Вось пра што падумалася, чытаючы гэту кнігу: біяграфія Алеся Савіцкага сама па сабе нібыта легенда…	

Заданне 7. Пасяваем?

_________ (?) ды Грышка ладзілі дуду –
Павесяліцца ды прагнаць нуду.
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ды прагнаць нуду.

А як звалі яшчэ аднаго вясёлага дудара? Запішыце беларускую афіцыйную (дакументальную) форму асабовага імя гэтага музыкі і вытворныя ад яго формы.

Максімальная колькасць балаў – 5.

____
____
____

Заданне 8. У кожным з прапанаваных радоў адзін элемент будзе лішнім. Запішыце, што тут лішняе і патлумачце чаму.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1. Амфібрахій, анапест, харэй, дактыль.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________
____

2. Раман, байка, аповесць, апавяданне.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________
____

3. Барока, Сярэднявечча, класіцызм, мадэрнізм.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________
____

4. Эпітэт, рытарычны зваротак, інверсія, бяззлучнікавасць.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________
____

5. Тэма, ідэя, праблема, троп.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________
____

5. Вось пра што падумалася, чытаючы гэту кнігу: біяграфія Алеся Савіцкага сама па сабе нібыта легенда…	

Заданне 7. Паспяваем?

_________ (?) ды Грышка ладзілі дуду –
Павесяліцца ды прагнаць нуду.
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ду ду ду ду
Ды прагнаць нуду.

А як звалі яшчэ аднаго вясёлага дудара? Запішыце беларускую афіцыйную (дакументальную) форму асабовага імя гэтага музыкі і вытворныя ад яго формы.

Максімальная колькасць балаў – 5.

____

____

____

Заданне 8. У кожным з прапанаваных радоў адзін элемент будзе лішнім. Запішыце, што тут лішняе і патлумачце чаму.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1. Амфібрахій, анапест, харэй, дактыль.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________

____

2. Раман, байка, аповесць, апавяданне.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________

____

3. Барока, Сярэднявечча, класіцызм, мадэрнізм.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________

____

4. Эпітэт, рытарычны зваротак, інверсія, бяззлучнікавасць.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________

____

5. Тэма, ідэя, праблема, троп.

Лішняе ____________________, бо ______________________________________

____

Заданне 9. Пазнайце на партрэце беларускага пісьменніка і ў адпаведным радку напішыце яго псеўданім ці сапраўднае імя. Пад кожным партрэтам напішыце нумары тых гісторыка-літаратурных рэалій, якія адносяцца да жыцця і творчасці гэтага пісьменніка.

Увага! Сярод пераліку гісторыка-літаратурных рэалій ёсць "лішнія", што не адносяцца да жыцця і творчасці пісьменнікаў, чые партрэты прадстаўлены ў заданні.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Гэта ________________	Гэта ________________	Гэта ________________
________________	________________	________________
Да яго жыцця і творчасці адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:	Да яго жыцця і творчасці адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:	Да яе жыцця і творчасці адносяцца наступныя гісторыка-літаратурныя рэаліі:
________________	________________	________________

Пералік гісторыка-літаратурных рэалій:

1) месца нараджэння – горад Орша;
2) сярод літаратурных псеўданімаў – Гаўрыла з Полацка, Тымчасовы;
3) аўтар зборнікаў вершаў "Строма", "Трысцё", "Credo", "Наля";
4) першы надрукаваны твор – абразок "Пяюць начлежнікі";
5) аўтар аповесці "Салавей", рамана "Язэп Крушынскі";
6) вышэйшая адукацыя атрымана ў Кіеўскім дзяржаўным універсітэце імя Тараса Шаўчэнкі;
7) аўтар казкі "Лебядзіны скіт";
8) заснавальнік першай Мінскай беларускай друкарні;
9) аўтар вершаў "Вера беларуса", "Суседзям у няволі", "Мае думкі";
10) месца нараджэння – горад Полацк;
11) месца нараджэння – вёска Пасадзец, што на Міншчыне;
12) вольны слухач філасофскага факультэта Львоўскага ўніверсітэта.

Заданне 10. Прачытайце верш Янкі Сіпакова "Ялта, Максім, кіпарысы" і запоўніце табліцу.

*Максімальная колькасць балаў – **4**.*

Ён навучыў, здаецца, гаварыць
Па-беларуску нават кіпарысы,
Барвінак на магільніку гарыстым
Ён навучыў, здаецца, гаварыць.
Паўднёва сонца плавіцца ўгары,
Зямля гарачая, нібыта прысак...
Ён навучыў, здаецца, гаварыць
Па-беларуску нават кіпарысы.

1. Назва цвёрдай формы верша, выкарыстанай Янкам Сіпаковым.	
2. Памер, якім напісаны пяты радок верша.	
3. Тып рыфмоўкі ў першых чатырох радках.	
4. Найбольш верагодны прататып Максіма, пра якога ідзе гутарка ў вершы. Абгрунтуйце свой адказ.	